

ZBIGNIEW HOFFMAN
Wydział Teologiczny UO

Wacława Hryniewicza interpretacja najstarszych biblijnych świadectw wiary paschalnej

Wacław Hryniewicz's interpretation
of the oldest biblical testimonies of the Paschal faith

Abstract

The article comes from the presentation of the oldest testimonies and formulas of the Paschal faith present in the New Testament. It analyses Wacław Hryniewicz's interpretations regarding the New Testament hymns about the exaltation of Jesus, the preaching of the Acts of the Apostles and the teaching of the Evangelists. The last point is an attempt to show the theological consequences as appearing from biblical testimonies.

Keywords: Christ, Passover, Resurrection, faith, New Testament.

Abstrakt

Artykuł zatytułowany *Wacława Hryniewicza interpretacja najstarszych biblijnych świadectw wiary paschalnej* wychodzi od prezentacji najstarszych świadectw i formuł wyznania wiary paschalnej obecnej w Nowym Testamencie. Analizuje interpretacje Wacława Hryniewicza odnoszące się do nowotestamentalnych hymnów o wywyższeniu Jezusa, do przepowiadania z *Dziejów Apostolskich* i nauki *Ewangelistów*. Ostatni punkt jest próbą ukazania teologicznych konsekwencji wypływających z biblijnych świadectw.

Słowa kluczowe: Chrystus, Pascha, Zmartwychwstanie, wiara, Nowy Testament.

Praca naukowa o. prof. dr. hab. Wacława Hryniewicza jest ściśle związana z problematyką ekumeniczną¹. Najbardziej charakterystyczną cechą teologii prof. Hryniewi-

¹ O. prof. dr. hab. Wacław Hryniewicz ma w swoim dotychczasowym dorobku ponad 900 pozycji naukowych, w tym 35 książek pisanych w różnych językach. Jest ekspertem w dziedzinie teologii katolickiej, prawosławnej oraz ewangelickiej. Aktywnie udzielał się w Międzynarodowej Komisji Mieszanej do spraw Dialogu Teologicznego między Kościołem rzymskokatolickim i Kościołami prawosławnymi. W latach 1979–1984 piastował funkcję konsultora Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan w Rzymie. Współtworzył tekst dokumentu: *Charta Oecumenica. Wytyczne dla wzrastającej współpracy pomiędzy Kościołami w Europie*,

cza jest spojrzenie na całość ekonomii zbawienia z perspektywy paschalnej². Wyraźnie pokazuje to jego książka *Chrystus – nasza pascha*³, która zawiera rozważania nad najważniejszymi faktami Chrystusowego dzieła zbawienia. Opisane fakty mają głębokie ugruntowanie biblijne, historyczne, teologiczne oraz międzywyznaniowe⁴. Niniejsze opracowanie koncentruje się na interpretacjach najstarszych biblijnych świadectw wiary paschalnej zawartych w tymże tomie.

1. Najstarsze świadectwa wiary paschalnej i formuły wyznania wiary

Przeprowadzona przez Profesora analiza tekstów biblijnych ma układ chronologiczny. Zgodnie z tym porządkiem, jako pierwsze źródła świadectw wiary paschalnej zostają zaprezentowane przekazy ustne. Wśród nich znajdują się dwa podstawowe gatunki: hymny oraz wyznania wiary. Co istotne, wspomniane formy funkcjonowały już przed powstaniem Ewangelii i służyły wiernym w deklaracji wiary. Prof. Hryniewicz opiera swoją narrację na dwóch najstarszych formułach wiary. Pierwszej: „Bóg Go wskrzesił” (1 Tes 1,10; Rz 10,9)⁵, i drugiej: „Jezus umarł i zmartwychwstał” (1 Tes 4,14; Rz 8,34; 14,9)⁶. Właściwością pierwszej jest jej pochodzenie z najstarszych wyznań wiary oraz szczególnie rodzaj funkcjonowania. Formuła ta pojawia się zwykle wówczas, gdy mowa o wyznawaniu wiary. Odznacza się brakiem wyjaśnień teologicznych. Prostota języka i lapidarność słowa przemawiają za traktowaniem formuły: „Bóg Go wskrzesił” jako najstarszej postaci formuły wiary. Co istotne, podmiotem wzmiankowanych formuł jest Bóg, nie zaś Chrystus, co bezsprzecznie – według analizy prof. Hryniewicza – jest zgodne z niektórymi nurtami myśli judaistycznej⁷.

Druga ze wspomnianych formuł wyznania wiary: „Jezus umarł i zmartwychwstał” stanowi świadectwo wypełnienia dzieła odkupienia, na które składa się śmierć i zmartwychwstanie. Jak zauważa prof. Hryniewicz, formuła ta ulegała poszerzeniu zarówno w odniesieniu do śmierci, jak i zmartwychwstania. Obydwa człony poddawano różnym

który został przyjęty w 2001 r. w Strasburgu przez wyżej wymieniony organ. Poza wieloletnią pracą dydaktyczno-naukową w kraju, wygłaszał liczne wykłady na uniwersytetach zagranicznych, m.in. w Stanach Zjednoczonych, Szwajcarii, Niemczech, Francji, Belgii, Austrii. Został uhonorowany wieloma odznaczeniami i prestiżowymi nagrodami w kraju i za granicą; jest doktorem *honoris causa* Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie oraz Uniwersytetu Opolskiego.

² Zob. P. JASKÓŁA, *Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Opolskiego o. prof. dr. hab. Wacławowi Hryniewiczowi OMI*, w: TENŻE (red.), *Ku jedności w Chrystusie*, Opole 2016, s. 283–285.

³ Lublin 1982.

⁴ Zob. TENŻE, *Paschalna teologia Wacława Hryniewicza*, w: TENŻE, *Ku jedności w Chrystusie*, s. 293.

⁵ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 91.

⁶ *Tamże*, s. 92.

⁷ *Tamże*.

modyfikacjom, aż wreszcie uległy one całkowitemu pomniejszeniu i ostateczna wersja formuły mówi o „wskrzeszeniu Go z martwych”. Warto wspomnieć o formule wiary pochodzącej z Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian: „Przekazałem wam na początku to, co przejąłem: że Chrystus umarł – zgodnie z pismem – za nasze grzechy, że został pogrzebany, że zmartwychwstał trzeciego dnia, zgodnie z Pismem; i że ukazał się Kefasowi, a potem dwunastu” (15,3-5). Obecna w nim wzmianka o „pogrzebaniu” Jezusa przyczynia się – według ustaleń prof. Hryniewicza – „do zachowania tożsamości zmarłego w oczach żyjących”⁸. Wyznanie wiary przejęte przez św. Pawła składa się z dwóch grup wydarzeń. Po pierwsze, są to śmierć i pogrzeb, po drugie zaś – powstanie z martwych i ukazanie się uczniom. Wspomniane wydarzenia stanowią istotę Bożego planu zbawienia. Misterium paschalne, zmartwychwstanie Chrystusa, włączone zostaje w nurt dziejów ludzkich i nadaje sens Jego śmierci. Wczesna tradycja chrześcijańska nie poprzestaje na afirmacji samego wydarzenia zmartwychwstania, ale stawia pytania o jego sens dla wierzących.

Lubelski teolog zwraca szczególną uwagę na fakt, iż pierwsi uczniowie Jezusa posługiwali się pojęciem „zmartwychwstanie umarłych”, pochodzącym z żydowskiego języka eschatologicznego⁹. Przegląd najstarszych wyznań wiary doprowadził naszego teologa do wniosku, iż pierwsi chrześcijanie posługiwali się następującą formułą: „Bóg wskrzesił Jezusa spośród umarłych”¹⁰. Pierwotne chrześcijaństwo wzbogaciło słownictwo paschalne o określenia dotyczące wywyższenia Chrystusa w chwale. Dzięki temu wydarzenia przeszłości i nowa egzystencja stanowią pełnię. W poetycki sposób ukazują to nowotestamentalne hymny.

2. Nowotestamentalne hymny o wywyższeniu Jezusa

Rozwijające się równoległe do uprzednio wzmiankowanych formuł wiary hymny i aklamacje wywodzą się z liturgii wiernych, wychwalających Jezusa jako „Pana wszechświata”¹¹. Wiele z tych oryginalnie używanych przez wczesnych chrześcijan sformułowań zostało włączonych do tekstów Listów apostoelskich św. Piotra i św. Pawła¹². Warto nadmienić, iż przetrwały one w swojej starodawnej i niezmiennionej formie do dzisiaj. Hymny te we wczesnej liturgii tworzącego się Kościoła pierwszych wieków pełniły funkcję aklamacji, poprzez które uroczyste ogłaszano uwielbienie i wywyższenie Chrystusa. Nie podejmowano jednak w tych hymnach problematyki zmartwychwstania w sposób bezpośredni, ale dotykano jej pośrednio.

⁸ *Tamże*, s. 93.

⁹ Por. *tamże*, s. 95.

¹⁰ *Tamże*.

¹¹ *Tamże*, s. 99.

¹² H. LANGKAMMER, *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu. Najstarsze obrazy Chrystusa*, Katowice 1976.

Jako najbardziej charakterystyczny przykład hymnu paschalnego nasz autor przywołuje, po pierwsze, hymn z Listu do Filipian (2,6-11), przeciwstawiający Chrystusowy stan uniżenia i wywyższenia wraz z antytezą „śmierć – zmartwychwstanie”, która występuje w formułach wiary. Ten hymn nie podejmuje problematyki pogrzebienia, zmartwychwstania, ani ukazywania się Zmartwychwstałego, który to opis znajdujemy w 15. rozdziale Pierwszego Listu do Koryntian. Uwielbienie Jezusa przez Boga wynika z Jego wywyższenia wraz z „chwalebnym wyniesieniem do godności «Pana wszechświata»”¹³. Izajaszowy „Sługa Jahwe”¹⁴ jest odtąd „Panem wszechrzeczy”¹⁵.

Kolejnym tekstem, przywołanym przez lubelskiego teologa, jest *passus* z Pawłowego Pierwszego Listu do Tymoteusza (3,16). Mamy tu do czynienia ze starochrześcijańskim hymnem o intronizacji Chrystusa. Chrystus przedstawiany jest jako „wielka tajemnica pobożności”. Antytetyczna i rytmiczna struktura, oparta o dychotomiczną perspektywę: „ciało – duch”, „niebo – ziemia”, jest zobrazowaniem tradycyjnego rytu wstępowania na tron królewski. Sprawiedliwość i świętość Chrystusa została potwierdzona Jego życiem i czynami dokonanymi mocą Ducha Świętego, a także zmartwychwstaniem. Hymn podejmuje problematykę wielowymiarowości tajemnicy Chrystusa, poczynszy od Jego uniżenia w ziemskiej egzystencji, aż do objawienia się w chwale nowego, „duchowego” sposobu bytowania. Cała rzeczywistość tej tajemnicy została zobrazowana niejako od wewnątrz, stanowiąc „wielką tajemnicę pobożności”¹⁶.

Dalsza analiza nowotestamentalnych tekstów pochodzenia hymnicznego, której podjął się o. Hryniewicz, wskazuje na swoistą analogię w obrębie przekazu tekstu. Znaczącym jest fakt, iż głębsze rozważanie kolejnych tekstów przynosi pewne uściślenia związane z terminologią „wywyższenia”. Kiedy mowa jest o ziemi i niebie, następuje konstatacja na temat „otchłani”, „szeolu”, „piekła”, „piekiel”. Wstępowaniu do nieba towarzyszy również odwołanie do „zstąpienia do otchłani”, do „niższych regionów ziemi”. W tekstach tych znajdujemy Chrystusa jako „nowego Mojżesza”, „wstępującego do nieba i «rozdającego ludziom dary» tak, iż usprawiedliwienie przez wiarę jest w zasięgu wszystkich”. Zejście w „otchłań” – zdaniem autora – jest równoznaczne z Chrystusową śmiercią. Samo wydarzenie paschalne nie zostaje określane jednak jako zmartwychwstanie, ale opisywane jest jako zwycięstwo i panowanie Chrystusa nad całym kosmosem. Najważniejszym w swojej randze jest nie tyle fakt ukazywania samego aktu wskrzeszenia Chrystusa przez Boga, ile myśl o „kosmicznej funkcji zmartwychwstałego Pana”¹⁷.

¹³ Zob. W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97.

¹⁴ Por. Iz 52,13-15; 53,1-12.

¹⁵ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97. Zob. H. LANGKAMMER, *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu*, s. 80–100.

¹⁶ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97.

¹⁷ Por. Ef 4,7-10; Rz 10,5-8; W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97.

Podobne zabiegi znajdujemy w tekstach hymnicznych w Pierwszym Liście św. Piotra (1 P 3,18)¹⁸. Widzimy tutaj, iż we wzmiance o zmartwychwstaniu inne wersety mówią o zstępowaniu do „otchłani” (1 P 3,19), „ożywieniu Jezusa” oraz „wstąpieniu do nieba i zasiadaniu w pełni mocy po prawicy Boga” (1 P 3,22). Konkludując, prof. Hryniewicz stwierdza, że odkupieńcza śmierć Chrystusa była Jego całkowitym zwycięstwem, obejmującym swym zasięgiem wszystkie istnienia stworzone, zarówno w niebie (pojmowanym jako Wszechświat), jak i na ziemi¹⁹.

Kolejnym hymnem poddanym teologicznej egzegezie przez lubelskiego profesora jest wcześniejszy od samej Ewangelii św. Jana hymn na cześć Boskiego Logosu, który jest Prologiem tejże Ewangelii (J 1,1-18)²⁰. Współcześnie zwraca się uwagę, na „archaiczny charakter” Janowej Ewangelii zarówno w kwestii języka, jak i symbolizmu. Jej Prolog został skomponowany jako odrębny hymn, będący rozważaniem uniżonego i wywyższonego Słowa Wcielonego. Oba występujące tu związki uniżenia i wywyższenie nie są przypadkowe, o czym świadczy praktyka liturgii i sposoby przeżywania tajemnicy Słowa Wcielonego przez pierwszych chrześcijan: „A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas. I oglądaliśmy Jego chwałę” (J 1,14). Według o. Hryniewicza, zarówno celebrowanie uniżenia (kenozy), jak i celebrowanie chwały funkcjonuje zgodnie z wielowiekową tradycją równocześnie. Doskonałym przykładem praktykowania wzmiankowanej celebracji jest bizantyjska liturgia Eucharystii sprawowana podczas nocnej Paschy. W trakcie owej wspaniałej celebracji czyta się Prolog w wielu językach. Słowa te brzmią następująco: „Światłość ludzi» nie rozproszyła jeszcze wszystkich ciemności, które jednak nie mają władzy nad tą Światłością niezwykłą: «ciemność jej nie ogarnęła»” (J 1,5).

Najwcześniejsze hymny liturgiczne cechuje to, że wydarzenie zmartwychwstania ukazują w perspektywie dywergencji krzyża i chwały. „Sławią one uniżenie Boga, który przyjął «postać sługi» i umarł za nasze grzechy jako «mąż boleści»”. Wysławiają Boga, że „wzbudził Jezusa z martwych i wywyższył Go w chwale”²¹. Dyferencja Krzyża i chwały wyraża się dywergencją uniżenia i wywyższenia. Tryumf Chrystusa nad śmiercią i niepojęta przemiana całego wszechświata dokonuje się za cenę kenozę. Wywodzi się to z „niepojętego uniżenia Syna Bożego, który przyjął ludzką naturę i poniósł w niej śmierć na krzyżu”²². Teolog zauważa tradycyjną wrażliwość Kościoła wschodniego na „szaleńczą miłość” Boga skierowaną do człowieka, którą można jedynie przeczuwać przez Chrystusowy Krzyż. Źródłem teologicznej inspiracji powracającej na przestrzeni wieków do wymiaru paschalnego misterium jest jej wymiar kenotyczny, stanowiący w biblijnych tekstach swoisty *locus theologicus*. W tym kontekście warto zauważyć od-

¹⁸ 1 P 3,18-22; 4,6.

¹⁹ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97–98.

²⁰ *Tamże*, s. 98.

²¹ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97–98.

²² *Tamże*.

mienność pomiędzy formułami wyznawania wiary a hymnami. Odmienność ta polega na różnej tematyce tekstów. Pierwotne hymny ukazują misterium paschalne, jak pisze Hryniewicz, „jako uwielbienie, wywyższenie i zwycięskie panowania Chrystusa nad całym wszechświatem”²³.

3. Pierwotne przepowiadanie apostołskie

Kolejną formą wyznania wiary szczegółowo omawianą przez prof. Hryniewicza jest pierwotne przepowiadanie apostołskie zawarte w Dziejach Apostolskich. Podstawową funkcją wspomnianych treści jest publiczne głoszenie Dobrej Nowiny tym ludziom, którym jest ona nieznaną. Prof. Hryniewicz przypomina o funkcjonującym w teologii biblijnej wyróżnieniu dwóch kategorii nauczania apostołskiego: *kerygma* (przepowiadanie) oraz *didache* (nauczanie). Doskonałym przykładem nauczania są Listy św. Pawła oraz Dzieje Apostolskie. Warto zauważyć, co podkreśla autor, iż zarówno *kerygma*, jak i *didache* są ze sobą wzajemnie powiązane. Zachowane pierwotne przepowiadanie apostołskie skierowane jest do teologicznej treści misterium paschalnego. Istniał ścisły związek pomiędzy przepowiadaniem apostołskim obecnym w Dziejach Apostolskich (św. Łukasz) oraz w Listach św. Pawła z utartymi schematami *kerygmy* paschalnej funkcjonującymi we wczesnych gminach chrześcijańskich. Pomimo literackości kompozycyjnej zastosowanej przez św. Łukasza w opisie dnia Pięćdziesiątnicy, w Dziejach Apostolskich możemy mówić o autentyczności treści przepowiadania Kościoła pierwotnego w środowisku judeochrześcijańskim.

Tematem *kerygmy* apostołskiej jest Jezus, którego znali nie tylko uczniowie, ale i Jego słuchacze z Jerozolimy. Paschalne przeżycie uczniów zespała w sobie życie ziemskie Jezusa oraz Jego chwalebna egzystencja po zmartwychwstaniu. O. Hryniewicz zwraca szczególną uwagę na doniosłe konsekwencje tegoż stwierdzenia wobec istoty rozumienia stosunku pomiędzy wydarzeniem paschalnym a doczesnością życia Jezusa²⁴. Istotnym jest bowiem fakt, iż według przepowiadania apostołskiego św. Piotra wypełniły się proroctwa wobec narodu wybranego, a tym samym rozpoczęła się „eschatologiczna era mesjańska”²⁵. Podobne objaśnienia spotykamy w przepowiadaniu św. Pawła, który objaśnia śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa jako czas błogosławiony, w którym „ostatnie słowo należy do zmartwychwstałego”²⁶. Co istotne, w mowach św. Piotra zauważa prof. Hryniewicz ślady pierwszych sporów chrystologicznych, toczących się pomiędzy Żydami a wspólnotą pierwszych chrześcijan. Kolejną cechą przepowiadania apostołskiego jest mocne akcentowanie wypełnienia się Pism, które zapowiadały zwycięstwo

²³ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 97–98.

²⁴ *Tamże*, s. 105.

²⁵ *Tamże*, s. 106.

²⁶ *Tamże*.

Mesjasza nad śmiercią. Oznacza to, że według przepowiadania apostołskiego w śmierci i w zmartwychwstaniu dokonało się zbawienie ludzkości. Świadcstwo głoszone przez apostołów uwzględnia zarówno śmierć Jezusa, okres Jego publicznej działalności w Judei i Galilei, wywyższenia zmartwychwstałego u Boga, zesłania Ducha Świętego, a także cuda dokonane mocą Imienia Jezus. Celem owego przepowiadania było wezwanie do przemiany życia i przyjęcia chrztu.

Według ustaleń naszego teologa, przepowiadanie św. Pawła opiera się na relacjach naocznych świadków, którzy doświadczyli bezpośrednio spotkania z Jezusem, nie zaś na jego osobistym przeżyciu. Istotnym jest jednak fakt, iż przepowiadanie św. Pawła w aspekcie spraw zasadniczych nie różni się od przepowiadania innych apostołów. Ponadto warto odnotować, że Profesor wskazuje szczegółowo różnicowanie niektórych detali obecnych w apostołskim przepowiadaniu. Analitycznie konfrontuje ze sobą *kerygmę* jerozolimską z przepowiadaniem św. Pawła²⁷.

4. Paschalne orędzie ewangelistów

Przed wszystkim należy zauważyć, iż Ewangelie nie są biografią Jezusa, ale – jak przypomina o. Hryniewicz – „są (...) potężnym wyzwaniem wiary tych, których życie zostało dotknięte i przemienione przez wydarzenia paschalne”²⁸. Ewangelie wzywają do wiary w Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał. Istotny jest fakt, iż żadna z Ewangelii nie mówi o momencie wskrzeszenia Jezusa przez Boga (wzbudzenia z martwych do życia). Ów moment pozostaje niedostępny dla ludzkich oczu. Ewangelie powstały w wyniku paschalnego doświadczenia uczniów oraz ich głębokiej wiary w zmartwychwstanie Jezusa. Słowa Jezusa wypowiedziane za Jego ziemskiego życia „nie przestały być Jego słowami po zmartwychwstaniu”²⁹. Jego uczniowie – ewangelisci są tych słów orędownikami. To właśnie za pośrednictwem ewangelistów Chrystus żyjący nieprzerwanie głosi swoje nauczanie ludziom oraz nadal wzbudza w nich wiarę. Sprawia to Duch Święty, którego otrzymaliśmy w dniu Pięćdziesiątnicy. Każdy z czterech ewangelistów według swojego spojrzenia teologicznego interpretuje wydarzenia „poranka wielkanocnego”.

Za pomocą odwołania do paschalnego orędzia z Ewangelii według św. Marka (16,1-8) nasz autor zwraca uwagę na istotę Ewangelii jako „dobrej nowiny”, której człowiek nie może przyjąć bez głębokiego wstrząsu. Równie ważna jest symbolika Grobu Pańskiego, która oznacza wszystko to, co pozostało z ziemskiego życia Jezusa. W konsekwencji celem przyścia do Grobu jest usłyszenie orędzia o zmartwychwstaniu.

O. Hryniewicz zauważa odmiennosć refleksji, które towarzyszą opisowi wielkanocnego poranka w Ewangelii według św. Łukasza (24,1-53). Otóż wierzący nie jest jedynie

²⁷ *Tamże*, s. 107–108.

²⁸ *Tamże*, s. 115.

²⁹ *Tamże*.

pozostawiony w obliczu niepojętej tajemnicy. W Ewangelii św. Łukasza funkcjonuje bowiem perspektywa wydarzenia paschalnego – jako wypełnienia obietnicy nie tylko w stosunku do Jezusa, ale i do całego świata. Jak pisze nasz teolog: „uwierzyć, znaczy przyjąć zapewnienie Pism, które świadczą o tym, że Jezus żyje (Łk 24,5; Dz 1,3)”³⁰. Ewangelia według św. Łukasza rozwija temat powstania wiary oraz osobistego przeżycia spotkania ze zmartwychwstałym, które stało się udziałem dwóch uczniów wędrujących do Emaus. Tym samym Ewangelista zawiera całość doświadczenia paschalnego w jednym dniu wielkanocnym. Z kolei misja powierzona uczniom przez zmartwychwstałego stanowi dopełnienie owego dnia. O. Hryniewicz przypomina, że św. Łukasz przedstawia Kościół jako wspólnotę oczekującą na zstąpienie Ducha Świętego, nie zaś – jak czyni to Mateusz – przedstawia Kościół jako wspólnotę powstałą w Dniu wielkanocnym. Co istotne, główne wątki teologii św. Łukasza, które towarzyszą opisowi Dnia wielkanocnego, zaprezentowane zostały z wykorzystaniem walorów artystycznych i – jak zauważa prof. Hryniewicz – „konstrukcji literackiej”³¹.

Na odmienną perspektywę orędzia paschalnego św. Mateusza zwraca uwagę lubelski teolog w dalszej części swojego wywodu. Stwierdza, iż św. Mateusz przede wszystkim ukazuje konsekwencje zwycięstwa Boga nad śmiercią (Mt 28,1-20). Symbolem wykorzystanym w tym opisie jest kamień pierwotnie zatoczony u wejścia do grobu, a następnie „odwalony na bok”³². Oznacza on triumf Boga nad śmiercią.

Zdaniem o. Hryniewicza Ewangelia według św. Jana w swoisty sposób wyróżnia się na tle pozostałych Ewangelii w aspekcie orędzia paschalnego (J 20,1-29). W Ewangelii Janowej szczególnie istotny jest opis tygodnia wielkanocnego. Wydarzenie paschalne to „jedno niepodzielne misterium”, na które składają się: wywyższenie (J 12,32-33) oraz uwielbienie i Jego powrót do Ojca (J 12,23.28; 17,1.5). Syntetyczna wizja św. Jana nie została rozczłonkowana na poszczególne wydarzenia według następstwa czasowego. Doskonale ilustrują to słowa: „Krzyż jest początkiem uwielbienia, uniznienie – początkiem wywyższenia”³³. Z kolei dar Ducha Świętego jest znakiem, że Jezus spełnił swoje zbawcze posłannictwo. Ewangelia według św. Jana ukazuje ów moment jako istotny wymiar misterium paschalnego, co odróżnia ją od Ewangelii według św. Łukasza, która zstąpienie Ducha Świętego łączy z dniem Pięćdziesiątnicy.

5. Teologiczne konsekwencje

Według prof. Hryniewicza dwa wątki tajemnicy paschalnej posiadają istotne konsekwencje dla rozumienia tajemnicy odkupienia. Ma tu na myśli wątek wydarzeniowy

³⁰ W. HRYNIEWICZ, *Chrystus – nasza pascha*, s. 118.

³¹ *Tamże*, s. 119.

³² *Tamże*, s. 120.

³³ *Tamże*, s. 121.

i misteryjny. Te dwa wymiary skłaniają nas do całościowego postrzegania prawdy zmartwychwstania. Oznacza to, iż wiara w zmartwychwstanie jest jednoczesnością wspomnienia przeszłego wydarzenia i przeżywania teraźniejszości zbawienia. Na podstawie zachowanych najstarszych świadectw Nowego Testamentu Hryniewicz konstatuje, iż misterium paschalne wyrażane było w sposób zróżnicowany. Kategoria zmartwychwstania nie była jedyną służącą do opisu misterium paschalnego. Spostrzeżenie to umożliwia lepsze zrozumienie innych tekstów paschalnych Nowego Testamentu, szczególnie tych, które opisują ukazywanie się Chrystusa zmartwychwstałego.

Chryzologiczne wyznania wiary w Nowym Testamencie umożliwiają poznanie konwencji świętowania misterium paschalnego w rodzącym się Kościele. Pierwsi chrześcijanie wyrażali swoją wiarę paschalną poprzez odpowiednio stosowany język. Za jego pomocą najpełniej wyrażali wiarę w zmartwychwstanie. Prof. Hryniewicz, obok tzw. języka odniesienia, wyróżnia język „życia” oraz „wywyższenia i uwielbienia”, który wzbogaca słownictwo języka „powstania z martwych”. Te sposoby przeżywania wiary paschalnej prowadzą nas do perspektywy eschatologicznej, bez której nie sposób zrozumieć sensu misterium paschalnego. Przede wszystkim należy zauważyć, że podmiotem wiary paschalnej jest wspólnota wierzących tworząca Kościół. „Bez obecności zmartwychwstałego (...) nie byłoby Kościoła”³⁴. Paschalne doświadczenie uczniów Chrystusa zawiera w sobie dwa typy pierwotnego języka paschalnego. Oznacza to, że „ukazanie się” nie dotyczy jedynie percepcji wizualnej, ale ma charakter egzystencjalny.

Zdaniem o. Hryniewicza, śmierć i zmartwychwstanie stanowią dwie nierozdzielne fazy misterium odkupienia³⁵. Teolog zwraca również uwagę na naukę św. Pawła o Eucharystii. Apostoł uczy o niej jako upamiętnieniu śmierci Chrystusa. Głęboko wierzy, że to właśnie Eucharystia tworzy Kościół. Zauważa, iż rozwój wczesnej teologii paschalnej był naturalnym procesem wiary w Zmartwychwstałego, przepowiadania słowa oraz jego rozumienia. Proces ten przebiega stopniowo. Co istotne, lubelski teolog konstatuje, że znaczenie śmierci krzyżowej dostrzeżone zostało w refleksji teologicznej dopiero w świetle zmartwychwstania. Kontekst zmartwychwstania stał się ponadto we wczesnej teologii perspektywą nowego wyjaśniania doczesności życia Jezusa, Jego czynów i przepowiadania.

Profesor postuluje tworzenie chryzologii w oparciu zarówno o funkcje przypisywane zmartwychwstaniu Chrystusa, jak i Jego historyczną rzeczywistość. Oznacza to, iż nie jest on zwolennikiem opowiadania się za ekskluzywizmem paschalnym. Profesor docenia przy tym oryginalność Ewangelii, które przede wszystkim służyły wyznaniu wiary i opierały się na paschalnym doświadczeniu uczniów Jezusa, a które jednocześnie stanowią interpretację wydarzenia paschalnego przekazaną przez pierwsze wspólnoty chrześcijańskie. W nowotestamentalnych wyznaniach wiary prof. Hryniewicz upatruje

³⁴ *Tamże*, s. 103.

³⁵ *Tamże*, s. 112. Zob. Flp 2,9.

ponadto istotną rolę w ochronie przed niebezpieczeństwem, jakie niesie ze sobą potrzeba przypisywania Jezusowi własnych aspiracji przez ludzi wierzących.

* * *

Złożoność i wielowarstwowość sensu zmartwychwstania postrzega o. Wacław Hryniewicz jako przyczynę licznych rozbieżności interpretacji paschalnego orędzia. Uważa, iż niemożliwe jest uchwycenie wydarzenia paschalnego oraz jego konsekwencji w jakimś jednym schemacie myślowym. Nawołuje więc do nieustannego wysiłku ponownego odczytywania źródeł nowotestamentalnych oraz ich współczesnej teologicznej interpretacji.

Cechą ujęć W. Hryniewicza jest wymiar pneumachrytologiczny. Nieodłączne wobec tajemnicy Chrystusa są obecność i działanie Ducha Świętego. To właśnie Duch Święty nadaje zmartwychwstaniu powszechny zasięg. I odwrotnie – zmartwychwstanie Chrystusa otwiera przed Duchem Świętym nieograniczoną przestrzeń działania. O. Hryniewicz przypomina, że nie sposób pojąć Nowego Testamentu bez misterium Pięćdziesiątnicy³⁶.

Bibliografia

- JASKÓŁA P., *Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Opolskiego o. prof. dr. hab. Wacławowi Hryniewiczowi OMI*, w: TENŻE (red.), *Ku jedności w Chrystusie*, Opole 2016, s. 283–285.
- HRYNIEWICZ W., *Chrystus – nasza pascha*, Lublin 1982.
- JASKÓŁA P., *Paschalna teologia Wacława Hryniewicza*, w: TENŻE, *Ku jedności w Chrystusie*, s. 293.
- LANGKAMMER H., *Hymny chrytologiczne Nowego Testamentu. Najstarsze obrazy Chrystusa*, Katowice 1976.

Nota o autorze: autor jest doktorantem Wydziału Teologicznego UO.

³⁶ W podobny sposób odczytuje słowa Hryniewicza s. Anna Murawska, według której: „Stworzenie eschatyczne ma swój początek w Zmartwychwstaniu Chrystusa i działaniu Ducha Świętego. Duch Święty jest więc ożywiająca mocą Zmartwychwstania”. Taż, *Pełnia zbawienia w Chrystusie na przykładzie teologii ks. Wacława Hryniewicza*, s. 157.